

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ С НАЛАГАНЕ НА
АДМИНИСТРАТИВНО НАКАЗАНИЕ ГЛОБА ПО ЧЛ. 78А НК*Розалина Николова*EXONERATION FROM CRIMINAL RESPONSIBILITY WITH IMPOSING OF
ADMINISTRATIVE PUNISHMENT FINE UNDER ART. 78A OF THE CRIMINAL CODE*Rozalina Nikolova*

Abstract: *The article analyses the procedure to the exoneration from criminal responsibility with imposing of administrative punishment fine under art.78a of the Criminal Code. It lists the resemblances and the differences between the procedure to imposing of administrative punishment in the Administrative Violations and Sanctions Act and in the Criminal Procedure Code. The article considers and another procedures and also the procedure to the general order compared with art.78a of the Criminal Code.*

Key words: *exoneration from criminal responsibility, administrative punishment, fine, art.78a of the Criminal Code.*

Институтът на освобождаване от наказателна отговорност произлиза от съветската наказателноправна теория и практика. В съветското законодателство той е въведен в края на петдесетте години на миналия век. Тогава освобождаването от наказателна отговорност вече се разграничава от освобождаването от наказание.

През 1958 г. за първи път в чл. 43 от Основните на наказателното законодателство на Съюза на ССР двата института са уредени отделно: в първата алинея освобождаването от наказателна отговорност (ст. 43, ал. 1 ОУЗ) и във втората – освобождаването от наказание (ст. 43, ал. 2 ОУЗ)¹.

Правната уредба на института освобождаване от наказателна отговорност в България се е развивала и променяла с развитието и нуждите на обществото. Първият български наказателен закон от 1896 г. в чл. 57 и 58 предвижда наказанията да се заменят и смекчават. Чл.57 се отнася до непълнолетните, а чл.58 – до младите пълнолетни (17 – 21 год.). Освобождаването от отговорност или замяната на наказание с друга мярка не са уредени. В НЗ от 1951 г. в чл. 45 от раздел VII „Особени правила за непълнолетни“ е предвидена възможност съдът „да освободи непълнолетния от наказание, ако деянието не е

тежко и ако е извършено поради увлечение, лекомислие или под чуждо влияние”².

Развитието на обществото и неговото отражение върху законодателството е наложило като форма на реакция освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание глоба към по-маловажни случаи на престъпления при единна и съкратена съдебна процедура. Този вид освобождаване е свързано с налагане на административни мерки. То се доближава до декриминализацията, но предпоставките, които се изискват, за да бъде приложен този институт, го различават от нея.

Този институт, характерен за по-новото българско наказателно право, е претърпял съществена еволюция. Първоначално, вече с отменения Закон за другарските съдилища, се е предвиждало някои по-леки по характер престъпления да не се преследват наказателно, а извършителите им да се предават на тези обществени органи.

Вече с действащия НК от 1968 г. са били уредени три вида освобождаване от наказателна отговорност: условно, с предаване на обществено поръчителство, с налагане на мерки за обществено въздействие от другарски съд и освобождаване на непълнолетни с налагане на възпи-

¹ Груев, Л. Санционната система по българското наказателно право. С.: Сиби, 1997, с. 113.

² Подробно вж. Груев, Л. Цит. съч., с.115.

тателна мярка. В по-ново време основателно е отменена уредбата на двата вида освобождаване от наказателна отговорност: с предаване на обществено поръчителство и с налагане на мерки за обществено въздействие от другарски съд. Сега в Глава осма от Общата част на НК са уредени освобождаването от наказателна отговорност на непълнолетните и случаите, когато наказателната отговорност се заменя с административнонаказателна отговорност.

В мотивите при изменението на Наказателния кодекс от 1982 г., когато е въведен чл. 78а НК, се изтъква, че в кодекса по-последователно е проведен диференцираният подход към наказателната отговорност, като се разширяват възможностите за освобождаване от нея³. Въвеждането на института на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание в Наказателния кодекс е увеличило възможностите за бързо и ефикасно реагиране срещу извършителите на маловажни престъпления. Законодателството е приведено в съответствие и с ред постановки за бързина на процедурата.

Освобождаването от наказателна отговорност се характеризира с три главни особености: неговата същност се свежда до отказ на държавата да осъществи наказателна отговорност, държавата може да се откаже да упражни свои правомощия при условия и по ред, установени със закон, и при освобождаване от наказателна отговорност НК предвижда тя да се заменя с друга отговорност или с възпитателна мярка. Освобождаването от наказателна отговорност прекратява наказателното правоотношение между престъпника и държавата, като го трансформира в други правоотношения. Актът на отказ от страна на държавата от осъществяване на нейните три правомощия има сила на пресъдено нещо по отношение на престъплението, за което деецът е освободен от наказателна отговорност. Лице, което е освободено от наказателна отговорност за дадено престъпление, не се третира като осъждано за това престъпление⁴. Това не заличава факта на извършеното престъпление. Деецът не се осъжда, но той се третира като освобождаван от наказателна отговорност и това е пречка при пълнолетните повторно да се постанови освобождаване от наказателна отговорност с налагане

на административно наказание, освен ако не е настъпила реабилитация.

Освобождаването от наказателна отговорност като вид нейно прекратяване се характеризира с това, че съставлява правен акт на съдебната власт – решение на съда или постановление на прокурора. Актът на съдебната власт за освобождаването на дееца от наказателна отговорност е самият правопрекратяващ юридически факт, а не единствено негово потвърждаване и признание на последиците му⁵. Следователно, актът има конститутивно значение, като внася промяна в съществуващото правно положение.

Самото освобождаване от наказателна отговорност може да се извърши както от прокурор, така и от съд. Когато освобождаването се извършва от прокурор – може да се осъществи след приключване на предварителното разследване, а от съда – във всички стадии на процеса. Наказателното производство и в двата случая се прекратява и изпраща на съответния районен съд, а след това то продължава своя ход съобразно разпоредбите на Закона за административните нарушения и наказания със съответно ограничение по повод на мярката, която може да се приложи. Ако районният съд е освободил подсъдимия от наказателна отговорност, той продължава разглеждането на делото, но като административнонаказателно производство. Освобождаването се осъществява по силата на НК и в рамките на наказателното производство.

Освобождаването на пълнолетни лица от наказателна отговорност с налагане на административно наказание е предвидено в чл. 78а НК. Неговата ал. 1 гласи: „Пълнолетно лице се освобождава от наказателна отговорност от съда и му се налага наказание от хиляда до пет хиляди лева, когато са налице едновременно следните условия:

- а) за престъплението се предвижда наказание лишаване от свобода до три години или друго по-леко наказание, когато е умишлено, или лишаване от свобода до пет години или друго по-леко наказание, когато е непредпазливо;
- б) деецът не е осъждан за престъпление от общ характер и не е освобождаван от наказателна отговорност по реда на този раздел;

³ **Хинова, Т.** Освобождаване от наказателна отговорност според българското наказателно право. С.: Издателство на БАН, 1992, с. 127.

⁴ **Владимиров, Р., К. Христова и Н. Стефанов.** Наказателно право обща част. С.: Сиела, 2009, с. 290.

⁵ **Гиргинов, А.** Наказателно право на РБ, Обща част, Софи-Р, 2002, с. 321.

в) причинените от престъплението имуществени вреди са възстановени”.

В следващите редове ще се спра на материалноправните предпоставки за приложението на чл. 78а НК. Първата предпоставка за приложението на чл. 78а НК е, че деецът трябва да е неосъждан за престъпление от общ характер, освен ако е настъпила реабилитация по право или е постановена съдебна реабилитация. За да се приложи чл. 78а НК, не е пречка и наличието на висящо наказателно производство, също и постановена присъда, която не е влязла в законна сила поради нейното обжалване или неизтичане на срока за обжалване. Чл. 78а НК се прилага и ако лицето е осъждано за престъпление от частен характер. Ако едно лице е осъждано многократно на наказания по чл. 37, ал. 1 НК за престъпления от частен характер, то може да бъде освободено от наказателна отговорност и да му се наложи административно наказание. При положение, че същото лице веднъж е извършило леко престъпление от частен характер и за него му е наложено административно наказание по чл. 78а НК, то при второ деяние следва да бъде съдено по общия ред и не може да ползва привилегията на чл. 78а НК⁶.

Втората предпоставка за прилагането на чл. 78а НК е: спрямо същото лице да не е прилагана тази разпоредба. Ако е била прилагана, но лицето е заплатило наложеното му административно наказание „глоба” и е изтекла една година от внасянето на глобата, чл. 78а НК може да бъде приложен.

Третата предпоставка, за да може институтът на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание да прояви своето действие, е: да са възстановени причинените вреди. Става въпрос за причинени с престъплението съставомерни имуществени щети. Когато има съставомерни имуществени вреди, те следва да са реално възстановени, а не само да подлежат на възстановяване. Имуществените вреди, които са причинени с престъплението, трябва да бъдат поправени, а пострадалият – удовлетворен. Колкото до неимуществените вреди, същите не могат да бъдат възстановени до приключване на съдебното следствие пред първата инстанция поради факта, че те се опре-

делят по справедливост от съда с постановления от него краен съдебен акт.

Следващата предпоставка за приложението на чл. 78а НК е: престъплението да е наказуемо с лишаване от свобода до 3 години, ако е умишлено, и с лишаване от свобода до 5 години, ако е непредпазливо. Под умишлено престъпление се разбира извършеното както с пряк, така и с евентуален умисъл. Непредпазливостта включва и двете нейни форми – самонадеяност и небрежност. Освен основното наказание за престъплението може да се предвижда кумулативно и друго по-леко по вид наказание – глоба или лишаване от права. Това не е пречка за прилагането на чл. 78а НК, необходимо е основното наказание да попада в описаните предели.

Има и една процесуална по своето съдържание предпоставка. Досъдебното производство за престъплението трябва да е завършило и делото да е внесено в съда. Така се създава сигурност, че деецът изобщо е извършил престъпление и освобождаването от наказателна отговорност може да намери приложение.

Когато са налице основанията по ал. 1 на чл. 78а НК и деянието е извършено от непълнолетно лице, съдът го освобождава от наказателна отговорност. Съдът налага на дееча административно наказание обществено порицание, ако е навършил 16 години, или възпитателна мярка, ако не е навършил 16 години (чл. 78а, ал. 6 НК).

Освобождаването от наказателна отговорност на непълнолетните е уредено в Раздел III на Глава осма от Общата част на НК, чиято единствена разпоредба препраща към тази на чл. 61 НК. Непълнолетният може да бъде освободен от наказателна отговорност, като спрямо него се приложи съответна възпитателна мярка по ЗБППМН.

Ал. 1 на чл. 61 НК гласи: „По отношение на непълнолетен, извършил поради увлечение или лекомислие престъпление, което не представлява голяма обществена опасност, прокурорът може да реши да не се образува или да прекрати образуваното досъдебно производство, а съдът да реши да не бъде предаван за съдене или да не бъде осъден, ако спрямо него могат да се приложат успешно възпитателни мерки по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните “.

⁶ Вж. **Минев, П.** Освобождаване от наказателна отговорност по чл. 78а НК. С.: Феня, 2012, с. 11.

За разлика от режима за освобождаване от наказателна отговорност на пълнолетни лица, този за непълнолетните е значително облекчен. Няма изискване за наказанието, което се предвижда от закона за престъплението, извършено от непълнолетното лице. Извършеното престъпление трябва да не представлява голяма обществена опасност. Без значение е съдебното минало на непълнолетния деец. Той може вече да е бил освобождаван от наказателна отговорност по чл. 61 НК или да е бил осъждан за престъпления от общ характер, но това не пречи за неговото ново освобождаване от наказателна отговорност. Дори с престъплението да са причинени имуществени вреди, не се изисква те да са възстановени. Прокурорът може да реши да не се образува досъдебно производство или да прекрати образуваното досъдебно производство. В този случай той изпраща преписката на местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните за налагане на възпитателна мярка. Когато съдът налага възпитателна мярка, е нужно да уведоми местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните или да изпрати на комисията преписка за налагане на такава мярка.

При освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на пълнолетни лица винаги се налага административно наказание глоба от хиляда до пет хиляди лева. За да се избегне ненужно репресиране на виновния, ал. 5 на чл. 78а НК предвижда, че когато за извършеното престъпление е предвидена само глоба или глоба и друго по-леко наказание, административното наказание не може да надвишава размера на тази глоба. На дееца може да се наложи и административно наказание лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност за срок до 3 години, ако лишаване от такова право е предвидено за съответното престъпление. Съдът не е длъжен да наложи това административно наказание дори и когато неговото налагане е задължително според уредбата на съответното престъпление.

Характерна особеност в производството по реда на глава 28-ма от НПК е, че граждански иск пред съда е недопустим. Пострадалият не може да упражнява правата си на граждански ищец и частен обвинител в съдебната фаза на

процеса, както и не може да обжалва актовете на съда (Решение № 758 от 31.01.2005 г. по н.д. № 437/2004 г., III н.о. на ВКС)⁷.

За да бъде приложен чл. 78а НК трябва щетите да са възстановени било от обвиняемия, било от трето лице. Дали щетите са възстановени, се преценява при постановяване на присъдата, респ. решението от страна на първоинстанционния съд. С изискването да бъдат възстановени имуществените вреди, причинени на пострадалия от престъплението, се защитават интересите на пострадалия. Те трябва да бъдат възстановени в пълен размер – частичното им възстановяване изключва освобождаването от наказателна отговорност⁸. От дееца не се изисква да се признава за виновен и да се разкайва. Относно пострадалото лице е нужно да бъде удовлетворено, да са му възстановени имуществените вреди, не се изисква и неговото съгласие, за да бъде освободен деецът от наказателна отговорност.

Приложението на разпоредбата на чл. 78а НК е изключено, когато престъпленията са извършени под въздействието на алкохол поради високата обществена опасност на този вид деяния – най-често управление на МПС след употреба на алкохол и/или допускане на ПТП с пострадали лица и материални щети. Пречка за приложението на чл. 78а НК е наличието на „пияно състояние“, когато този квалифициращ признак е част от състава на престъплението. При повдигнато обвинение за кражба в маловажен случай (чл. 194, ал. 3 НК), която е извършена в пияно състояние, чл. 78а НК ще може да се приложи, защото за този вид престъпление не е предвиден квалифициращ признак „пияно състояние“.

Чл. 78а НК не може да бъде приложен, когато с деянието е причинена смърт или тежка телесна повреда. В тези случаи няма значение дали престъпният резултат е причинен умишлено, или по непредпазливост. Ако престъплението е извършено спрямо орган на властта при или по повод изпълнение на службата му, отново няма да може да се приложи чл. 78а НК. Неоказването на съдействие на орган на властта (по чл. 275 НК) води до невъзможност да се приложи разглеждания институт. Съпротивата на орган на властта може да е квалифициращ признак от състава на престъплението (чл. 325, ал. 2 НК), така също може да е и самостоятелно престъпление по чл. 270, ал. 1 НК.

⁷ Минев, П. Освобождаване от..., с. 13.

⁸ Гиргинов, А., З. Трайков. Коментар на НК, Обща част, том II, С.: Софи-Р, 2000, с. 530.

В следващите редове ще представя приликите и разликите между производството по налагане на административно наказание по ЗАНН и по НПК. Административнонаказателната отговорност по чл. 78а НК се отличава от реда за налагане на административно наказание по ЗАНН. По чл. 78а НК отговорността възниква в резултат на извършено престъпление по НК в рамките на образувано наказателно производство. Идентични са последиците от налагане на административно наказание по ЗАНН с тези от прилагането на чл. 78а НК – и в двата случая деецът е неосъждан и му се налага административно наказание „глоба“.

В производството по ЗАНН се прилага НПК субсидиарно, докато в производството по чл. 78а НК за неуредените в НПК въпроси се прилага ЗАНН. Производството по ЗАНН започва, когато бъде съставен Акт за установяване на административно нарушение (АУАН) срещу нарушителя, а това по чл. 78а НК започва с образуване на наказателно производство по реда на чл. 212 НПК.

Ако нарушението не се докаже, административнонаказващият орган прекратява преписката с мотивирана резолюция, която не може да се обжалва, а когато обвинението не е доказано, прокурорът прекратява наказателното производство с мотивирано постановление, което може да се обжалва по реда на чл. 243, ал. 3 НПК пред първоинстанционния и въззивния съд⁹.

Първоинстанционният съд в своето решение трябва да обоснове извършено ли е престъплението, за което е повдигнато обвинение на обвиняемия, виновно ли е извършено и какво административно наказание трябва да се наложи на обвиняемия. В наказателното постановление също се изисква да се обоснове извършено ли е административното нарушение виновно от нарушителя и на какво наказание подлежи. И в производството по чл. 78а НК, и в това по ЗАНН трябва първо лицето да бъде уведомено, че спрямо него е повдигнато обвинение за извършено престъпление, респ. административно нарушение.

В производството по чл. 78а НК съдът и органите на досъдебното производство служебно събират информация за съдебното минало и трудовата ангажираност на обвиняемия, за семейното и имотното му състояние, разследващият орган изготвя и характеристика за личността на

обвиняемия. В производството по ЗАНН не се събират посочените данни в пълен обем. Следователно, в производството по чл. 78а НК правата на обвиняемия са гарантирани в по-голям обем относно индивидуализацията на наказанието. В производството по ЗАНН поради липса на достатъчно информация административнонаказващият орган определя наказанието на основата на установеното нарушение.

В производството по ЗАНН налагането на наказанието става с наказателно постановление от административнонаказващия орган, докато в производството по чл. 78а НК наказанието се налага от първоинстанционния съд с решение или с присъда. Обвиняемият, спрямо когото е приложена разпоредбата на чл. 78а НК, може да обжалва определеното му наказание от районен съд само пред една инстанция – окръжен съд, а нарушителят по ЗАНН може да го обжалва пред две инстанции – пред районния съд и пред административния съд като касационна инстанция.

Намирам за подходящо сега да разгледам и разпоредбата на чл. 424, ал. 1 НК, според която за редица престъпни деяния се прилага ЗАНН. Тези деяния се третираат като административни нарушения и се санкционират по административен ред. Такива са: чл. 135, ал. 5 НК – отказ или отклонение от лекуване на венерическа болест; деянията по чл. 218б НК, чиято разпоредба ще разгледам отделно; чл. 225б, ал. 3 НК – противозаконна облага за работа или услуга; чл. 228, ал. 3 НК – маловажни случаи на престъпления против промишлеността; чл. 231, ал. 2 НК – пускане в продажба на промишлени или селскостопански стоки, които не отговарят на установените изисквания; чл. 232, ал. 3 НК – измама на купувач относно тегленето или меренето на стоки; чл. 242, ал. 6 НК – маловажни случаи на квалифицирана контрабанда; чл. 352а, ал. 5 НК – неизпълнение на задължения от капитан или друго лице от командния състав на кораб за вписване на неверни данни или отказ да се представят документи за операция с вещества, опасни за хората, животните или растенията; чл. 353, ал. 4 НК – пускане в експлоатация на предприятие или топлоелектрическа централа, преди да са поставени в действие необходимите пречиствателни съоръжения. В НК не следва да съществуват такива състави на административни нарушения, тяхното място е в съответните административни закони.

⁹ Минев, П. Цит. съч., с. 29.

Съгласно чл. 218б НК, когато са налице определени предпоставки, образуваното наказателно производство се прекратява и според разпоредбата на чл. 424, ал. 5 НК материалите по делото се изпращат на кмета на общината или на органите на МВР за налагане на административно наказание „глоба“ от 100 до 300 лева. За да може чл. 218б НК да бъде приложен, трябва да са налице кумулативно няколко предпоставки.

Първата предпоставка за приложението на чл. 218б НК се отнася до извършеното престъпление. То трябва да е по чл. 194, ал. 3, чл. 195, ал. 4, чл. 204, б. ”а”, чл. 206, ал. 1 и 5 и чл. 207 или за вещно укривателство във връзка с тях. Изброените престъпления се отнасят до маловажни случаи на кражба, длъжностно присвояване, обсебване, също и намиране на чужда движима вещ, без да се съобщи в 7-дневен срок за това на собственика, на властта или на лицето, което я е изгубило.

Втората предпоставка, за да може чл. 218б НК да намери своето приложение, е стойността на предмета на престъплението да е до размера на две минимални работни заплати за страната. Предметът на престъплението подлежи на оценка към датата на извършване на деянието.

На следващо място предметът на престъплението трябва да е възстановен или заместен. Да е възстановен предметът, означава връщането на предмета на престъплението на пострадалия или предаването му на органите на досъдебното производство, а заместването му е заплащането на паричната равностойност на предмета на престъплението в размера, който е определен от заключението на стоковооценъчната експертиза по делото.

Четвъртата предпоставка изисква деецът в продължение на една година да не е извършил две или повече деяния, общата стойност на предмета на които е над сто и петдесет лева. Извършването на няколко дори и дребни престъпления в рамките на непродължителен период определя дееца като личност с трайно установени престъпни навици.

Следващата предпоставка се отнася до това деецът да не е осъждан за някое от изброените в чл. 218, ал. 1 НК престъпления. Ако е последвала реабилитация по право след осъждането или е постановена съдебна реабилитация, то в такъв случай чл. 218б НК ще намери приложение.

Шестата предпоставка за приложението на чл. 218б НК е на дееца да не е налагано административно наказание за деянията, които вече бяха посочени в първата предпоставка, и да не е изтекла една година от извършването им. На

дееца следва да не е било налагано административно наказание както по чл. 218б НК, така и по чл. 78а НК.

Последната предпоставка засяга предмета на престъплението. Чл. 218б НК е неприложим, ако предметът на деянието е оръжие, боеприпаси за огнестрелно оръжие, взривни, отровни или наркотични вещества, пиротехнически изделия, бойна и друга специална техника. Имуществено престъпление с предмет гореописаните вещи разкрива висока степен на обществена опасност.

Сега ще разгледам как протича съдебното производство пред първоинстанционния съд, когато се прилага чл. 78а НК, и ще го съпоставя с това по общия ред. Когато делото постъпи в първоинстанционния съд, съдията докладчик установява дали са налице основанията на чл. 78а НК.

Ако са налице основанията за приложението на чл. 78а НК, се образува наказателно дело от административен характер (НАХД). Съдът насрочва делото в едномесечен срок и разпорежда да се връчи на обвиняемия предложението за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание. Тук се забелязва разлика в срока за насрочване на делото – при производството по общия ред (глава XIX НПК), съдията докладчик насрочва делото в двумесечен срок по реда на чл. 252, ал. 1 НПК, когато е налице фактическа и правна сложност, с разрешение на председателя на съда – в тримесечен срок по реда на чл. 252, ал. 2 НПК, а в производството по чл. 78а НК съдията докладчик насрочва делото в едномесечен срок.

Когато на обвиняемия бъде връчено предложението за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание, той си остава обвиняем, а не придобива качеството подсъдим, както е в производството по общия ред. При насрочване на делото като наказателно от административен характер, ако има взета спрямо обвиняемия мярка за неотклонение, то съдът я отменя. Съгласно чл. 56 НПК мярка за неотклонение може да се вземе спрямо обвиняем по дело от общ характер.

В производството по глава XXVIII НПК съдът разглежда делото еднолично – в състав от един съдия – чл. 378, ал. 1 НПК. Чл. 390, ал. 1 НПК предвижда при разглеждане на дела срещу непълнолетни съдът да заседава в състав от един съдия и двама съдебни заседатели, независимо дали престъплението е наказуемо с лишаване от свобода над 5 години, или не. Разпоредбата на чл. 378, ал. 1 НПК ще се прилага и при дела спрямо

непълнолетни, понеже производството е административнонаказателно, а чл. 390, ал. 1 НПК се отнася за производството по дела от общ характер. Делото се разглежда в открито съдебно заседание. Участват прокурорът, обвиняемият и неговият защитник. Участието на прокурора не е задължително. Ако обвиняемият не се яви, въпреки че е редовно призван, това не е пречка за разглеждане на делото, дори и невявяването на защитника на обвиняемия без уважителни причини също не може да попречи делото да се гледа.

Характерно за административнонаказателното дело е, че се ползват всички събрани доказателства в досъдебната фаза. Различно е положението, когато се разглежда наказателно дело – тогава съдът е длъжен да събере отново доказателствата от досъдебната фаза – да разпита всички свидетели и да изслуша заключенията на вещите лица. В производството по общия ред е допустимо изменение на обвинението от прокурора при наличие на основания за това, докато в производството по глава XXVIII НПК това е недопустимо.

В производството по глава XXVIII НПК съдът разглежда делото в рамките на фактическите положения, които са изложени в предложението по чл. 375 НПК. Съдебният акт, с който съдебното производство се прекратява и делото се връща на прокурора, не подлежи на обжалване, за разлика от разпореждането по чл. 249, ал. 2 НПК.

В производството по гл. XXVIII НПК всяка от страните може да се позове както на доказателствата, събрани в хода на съдебното следствие, също така и на тези, събрани на досъдебното производство. Недопустимо е в производството по общия ред страните да се позовават на доказателства, събрани на досъдебното производство. С решението си, което съдът съобщава публично, признава обвиняемия за виновен и го освобождава от наказателна отговорност, като му налага административно наказание глоба. Когато съдът признава обвиняемия за невинен, той се произнася с решение и това е единственият случай, в който съдът оправдава с решение, а не с присъда. Съдът трябва да мотивира решението си, като това може да стане допълнително в 15-дневен срок. Решението подлежи на обжалване в 15-дневен срок от съобщаването му на страните пред въззивния съд.

При наличие на жалба или протест първоинстанционният съд ги изпраща на въззивния съд заедно с делото. Неучастието на прокурора, невявяването на обвиняемия, ако е редовно призван, и невявяването на защитника на обвиняемия без

уважителни причини не представляват пречки за разглеждане на делото. Въззивният съд може да събира нови доказателства. След приключване на съдебното следствие въззивният съд дава ход на съдебните прения и последователността е същата като в първата инстанция. След приключване на делото следва произнасяне на въззивния съд с решение в едномесечен срок.

Чл. 78а НК е приложим както по наказателни дела от общ, така и от частен характер. И първоинстанционният, и въззивният съд могат да прекратят с определение наказателното производство, когато се касае за чл. 24, ал. 1, т. 2 – 9 НПК. Определението подлежи на обжалване по реда на глава XXI НПК. При наличието на тези основания съдът се произнася с определение, без да решава делото по същество, и наказателното производство се прекратява.

Според чл. 346 НПК присъдите и решенията, с които е намерил приложение чл. 78а НК, не подлежат на касационно обжалване пред Върховния касационен съд.

Престъпленията от частен характер се преследват по тѣжба на пострадалия или неговите наследници до първоинстанционния съд по местоизвършване на престъплението. Ход на тѣжбата се дава от съда с разпореждане, като препис от разпореждането и от тѣжбата следва да бъдат връчени на подсъдимия. Налице ли са основанията за прилагане на чл. 78а НК спрямо подсъдимия, то делото не може да бъде насрочено за разглеждане по реда на гл. XXVIII НПК. По реда на тази глава се разглеждат дела за престъпления от общ характер. Следователно, делото ще се гледа като наказателно дело от частен характер, а не като административнонаказателно.

Въз основа на казаното може да се обобщи: институтът на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание има свои характерни особености. Разпоредбата на чл. 78а НК прави деянието непрестъпно при наличието на определени предпоставки и го определя като административно нарушение. В досъдебната фаза на процеса производството е типично наказателно производство от общ характер. Особеностите на производството се разкриват след приключване на разследването. Предложението, с което прокурорът се произнася, не съдържа много данни, характерни за обвинителния акт. Съдът заседава еднолично, не се призовават свидетели и вещи лица. Доказателствата, събрани на досъдебната фаза, се ползват от съда. Делото може да се гледа без учас-

тието на обвиняемия и прокурора. Налага се административно наказание. Деецът се счита за неосъждан, за разлика от производството по общия ред, при което лицето се счита за осъждано. Решенията и присъдите, с които съдът се произнася по прилагането на чл. 78а НК, не подлежат на касационно обжалване пред ВКС.

Институтът на освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по чл. 78а НК има своите положителни страни – правата на дееца се засягат в най-малката възможна степен, освобождаването от наказателна отговорност става по бързи процедури и така обществената реакция срещу извършеното престъпление е по-своевременна. Този вид освобождаване дава възможност да се санкционират извършителите на деяния, за които използването на наказателна репресия не е оправдано. Поради факта, че винаги се налага наказание глоба, прилагането на чл. 78а НК носи приходи на държавата. Разходите на държавата по приложението на този институт са сравнително по-малки в сравнение с осъществяването на наказателната отговорност. Деецът не се откъсва от обичайната си социална среда и по този начин в най-малка степен се засягат възможностите му за нормално общуване с другите хора. Освен положителните страни, институтът на освобождаването от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по чл. 78а НК има и отрицателни страни, които се открояват повече. Характерно при освобождаването от наказателна отговорност е, че съдът е длъжен да приложи чл. 78а НК, ако предпоставките са налице. Това трябва да стане независимо от вътрешното убеждение на съда. В противен случай законът би бил нарушен, а

съдебният акт – незаконосъобразен. Превантивната функция на наказателното право не се изпълнява с този институт. Същите резултати, които се постигат с налагане на административно наказание по чл. 78а НК, могат да бъдат постигнати и ако съставите, които попадат в приложното поле на чл. 78а НК, бъдат преразгледани и съответно преместени в административния закон. Това ще доведе до една по-облекчена процедура за налагане на наказание, ще разтовари НК и ще позволи съсредоточаването върху по-тежки престъпления. Би било полезно да се преразгледа дали чл. 78а НК да остане в НК.

БИБЛИОГРАФИЯ

Груев, Л. Санционната система по българското наказателно право. С.: Сибид, 1997 // **Gruev, L.** Sanktsionnata sistema po balgarskoto nakazatelno pravo. S.: Sibi, 1997.

Хинова, Т. Освобождаване от наказателна отговорност според българското наказателно право. С.: Издателство на БАН, 1992 // **Hinova, T.** Osvojojdavane ot nakazatelna otgovornost spored balgarskoto nakazatelno pravo. S.: Izdatelstvo na BAN, 1992.

Владимиров, Р., К. Христова и Н. Стефанов. Наказателно право, обща част. С.: Сиела, 2009 // **Vladimirov, R., K. Hristova i N. Stefanov.** Nakazatelno pravo, obshta chast. S.: Siela, 2009.

Гиргинов, А. Наказателно право на РБ, обща част. С.: Софи-Р, 2002 // **Girginov, A.** Nakazatelno pravo na RB, obshta chast. S.: Sofi-R, 2002.

Минев, П. Освобождаване от наказателна отговорност по чл. 78а НК. С.: Фенея, 2012. // **Minev, P.** Osvojojdavane ot nakazatelna otgovornost po chl. 78a NK. S.: Feneya, 2012.

Гиргинов, А., З. Трайков. Коментар на НК, обща част. Том II. С.: Софи-Р, 2000. // **Girginov, A., Z. Traikov.** Komentar na NK, obshta chast. Tom II. S.: Sofi-R, 2000.